

Sonaravnost kot imperativ bodočnosti nemških gozdov

Kot povračilo za trud pri organiziranju tradicionalne vsakoletne strokovne ekskurzije študentov gozdarstva iz visoke strokovne šole Weiheinstephan v Freisingu na Bavarskem nas je pedolog prof. dr. Christian Mettin povabil na študentsko študijsko strokovno ekskurzijo s področja gojenja gozdov. Skupaj s študenti smo konec aprila 2006 obiskali nekaj šolskih primerov sonaravno gospodarjenih gozdov v Nemčiji, Franciji in Švici – tako državnih, zasebnih in gozdov v lasti lokalnih skupnosti. Poleg prof. Mettina je ekskurzijo vodil tudi prof. dr. Erwin Hussendoerfer, profesor gojenja gozdov na omenjeni visoki strokovni šoli.

Nemčija ima v primerjavi s Slovenijo veliko manjšo gozdnatost (pribl. 30 %) in zelo majhen odstotek sonaravno gospodarjenih gozdov. Ob upoštevanju kratkoročnih ekonomskih interesov (odraz antropocentričnosti evropske kulture) in nepoznavanju ekoloških posledic spreminjanja drevesne sestave gozdov so v preteklosti gozdove spremenili v »lesne njive«. Predvsem kratkoročni ekonomski interesi so še vedno največja grožnja konceptu sonaravnosti.

V preteklem letu so na Bavarskem sprejeli nov zakon o gozdovih, ki pa ni v zadovoljivi meri pospešil razvoja sonaravnega koncepta gozdarstva. Gozdarji (tako profesorji in študentje kot gozdarji v praksi) so se lotili zbiranja podpisov za spremembo vsebine zakona. Od potrebnih 1.000.000 podpisov so jih s trudom uspeli zbrati kar 950.000, kar pa ni zado-stovalo za spremembo predpisa. Neuspeh jih je sicer prizadel, vendar ni spremenil prizadevanj za uvajanje principa sonaravnosti v gozdarstvo.

Po programu smo obiskali dve zasebni gozdni posestvi, ki s svojimi gozdovi gospodarita sonaravno. Prva gozdna posest v velikosti okoli 100 ha (v okolici Stuttgarta) je last družine von Zeppelin-Aschausen (prej von Hiller). Posest upravlja diplomirana gozdarska inženirka grofica Verena von Zeppelin-Aschausen, ki je zaposlena v lokalni gozdarski upravi. Razen tega skrbi za vsa dela na gozdni posesti in veliko del opravi sama ali ob pomoči nekaj prijateljev (lov). Za obsežnejše sečnje najame izvajalce. Z gospodarjenjem ohranja prebiralni sistem gospodarjenja, ki se v Nemčiji izvaja le na okoli 0,5 % vseh gozdov. Posebej poudarja, da na posesti ne posekajo nobenega drevesa, če kupec že vnaprej ni znan in zelo skrbijo za ekonomičnost gospodarjenja s posestjo. Njihov cilj je okvirni letni dohodek v višini 40.000 €.

Naslednjo zasebno gozdno posest smo si ogledali v Franciji (Vogezi) in je last družine de Turckheim. Glavno besedo pri upravljanju gozdne posesti (velike 148 ha) ima gospod Briece de Turckheim, ki je tudi aktiven član ProSilve. Na gozdni posesti prevladujejo bukovci gozdovi (800 m nadmorske višine). Posest je razdeljena na tri dele glede na donosnost. Družina razume gozdno posest kot »zlato rezervo« za slučaj ekonomske nuje in želi imeti vsaj 300 m³/ha lesne zaloge. Izjemno veliko pozornost posvečajo izboru nosilcev sestoja, posamezna drevesa (hrast, lipa, bukev) pa puščajo v gozdu do biološke smrti – prispevek gozdne posesti k ohranjanju biotske pestrosti! Tudi v tej gozdni posesti je poudarek na ekonomičnosti gospodarjenja. Iztržek od gozda namenjajo vzdrževanju manjšega gradu, v katerem živijo. Na gozdni posesti imajo osnovano kontrolno

Slika 1: Obisk posestva družine de Turckheim.

Gozdarstvo v času in prostoru

metodo na podlagi spremljave rasti posameznih dreves. Gospod Briece de Turckheim je ob predstavitvi svojih gozdov večkrat poudaril, da so vsi ukrepi gospodarjenja usmerjeni v zagotavljanje delovanja gozda kot (eko)sistema in ne zgolj zagotavljanju kakovosti drevja in uspešnega pomlajevanja.

Nemške (tudi francoske in švicarske) gozdove sta močno poškodovala dva orkana, Viebke (1990) in Lothar (1999). Posebej slednji je pustil na svoji poti v gozdovih veliko razdejanje. Sanacijo poškodovanih gozdov smo analizirali v pokrajini Baden-Wurtemberg v gozdnem predelu Schwarzwald. Področje Schwarzwald je v osnovi področje jelovo-bukovih gozdov. Le te so »spremenili« s smreko, s katero pa je »pometel« orkan. Kot v opomin na opustošenih površinah med panji polomljenih smrek stojijo redke bukve. Le te upoštevajo pri obnovi poškodovanih sestojev. Bukve tudi sadijo v čistih smrekovih sestojih (sadnja po sistemu mreže) z namenom približevanja sonaravnim in skupinsko postopnim principom gospodarjenja. Orkan je za seboj pustil jasno sporočilo.

V področju Schwarzwalda imajo tudi manjši (14 ha) jelovo-bukov pragozdni rezervat, ki je namenjen izobraževanju javnosti, v teku pa je raziskava s področja genetike. Od leta 1819 v rezervatu spremljajo spremembe v deležih drevesnih vrst v lesni zalogi.

Na eni izmed obiskanih točk (Steinheim, področje Schwabische Alp) so predstavili učinke treh različnih načinov redčenja bukovih gozdov (redčenje po metodi »Altherr«, »Assmann« in »Friest«). Metode se razlikujejo predvsem v jakosti redčenja in oblikovanju vertikalne strukture sestoja. Namen primerjave med metodami je v maksimiranju vrednostnega donosa, ki je na teh rastiščih najbolj odvisen od pojava rdečega srca. Boljše rezultate dosegajo z močnejšimi redčenji bukovih debeljakov, pomembno pa je tudi, da se najkvalitetnejšim bukvam ohranja velike krošnje, brez večjega števila odmrlih vej v spodnjem delu krošnje. Z dosedanjimi analizami so ugotovili, da je pri bukvah mlajših od 120 let in tanjših od 60 cm verjetnost pojava rdečega srca nizka.

V Švici (pokrajina Emmental, kanton Bern) smo obiskali prebiralne bukovo-jelove gozdove. Proizvodni cilj je pridobivanje debelega lesa, ki hkrati dosega tudi visoko kakovost. Glede na današnje stanje gozdov ter z upoštevanjem vseh funkcij, ki jih mora upoštevati sečnja v prebiralnem gozdu, se vsakih 10 let poseka približno 30 dreves/ha. Gre za približno merilo, ki pa ga uspešno uporabljajo pri načrtovanju letnega donosa. Posebej so pozorni na izvedbo sečnje s čim manj posledicami za sestoj. Prof.

Slika 2: Neposredno soočanje profesorja in študentov o možnosti sonaravnega gospodarjenja v prihodnje.

dr. Erwin Hussendoerfer je omenil, da so drevesa v teh sestojih včasih pred posekom oklestili s ciljem zmanjševanja poškodb. Ogledali smo si tudi sestoj smreke, v katerem izvajajo konverzijo v skupinsko postopno gospodarjenje.

V Švici (Burggemeinde Basadingen) smo spoznavali tudi gospodarjenje z gozdovi v lasti lokalne skupnosti (Gemeindewald). Dohodek je namenjen vzdrževanju ostarelih lokalnih prebivalcev ter za druge potrebe celotne skupnosti, v celoti pa krije plače gozdarjev. Gozdovi v lasti lokalne skupnosti opravljajo izrazito izobraževalno vlogo. Lokalni gozdar nam je s ponosom pokazal učno pot, namenjeno spoznavanju različnih vrst mahov. Tudi tu puščajo posamezna drevesa do biološkega konca, z namenom prispevati k ohranjanju biotske pestrosti. V pogovoru z lokalnim gozdarjem je stekla beseda tudi o strojni sečnji, katere se boji zaradi možnega diktata tehnologije na gojenje gozdov. Odločitev o nabavi tehnologije za strojno sečnjo je v rokah lokalnega župana.

V Freiburgu, kjer je sedanji župan iz stranke Zelenih, smo si ogledali primestni gozd. Pripravljenih imajo več tematskih gozdnih učnih poti in za najmlajše »šolo o gozdu« (Waldschule). Urejenih imajo preko 400 km gozdnih pešpoti ter 130 km poti namenjenih gorskemu kolesarjenju. Okoljska zavest je tu res visoka – z avtobusom smo se zapeljali po

Slika 3: Gospodarski vidik sonaravnega gospodarjenja v pokrajini Emmental.

gozdni cesti do sestoja duglazije. Med potjo smo naleteli na skupino rekreativk, ki se avtobusu niso hotele umakniti in so nam z raznimi gibi nazorno pokazale kaj si mislijo o naši vožnji po gozdni cesti.

Na splošno dajo stikom z javnostjo velik pomen, saj se zavedajo pomena in vpliva javnega mnenja na vse vrste odločitev.

Ekскурzija je bila namenjena spoznavanju sonaravnega gospodarjenja z gozdom, vsaj v primeru Nemčije pa velja, da se danes takšen način gospodarjenja izvaja na manj kot 10 % površine gozdov. Razlog za ohranjanje golosečnega sistema naj bi bil v ugodnejši ekonomiki gospodarjenja. Prav zaradi tega so bili na prav vsaki točki obiska predstavljeni in poudarjeni ekonomski rezultati sonaravnega gospodarjenja, s poudarkom, da je tudi sonaravno gospodarjenje z gozdovi ekonomsko pozitivno. Povsod so operativni gozdarji ugotavljali, da nekoliko višji strošek sečnje in spravila ni bistven, vsaj ima v zadnjih letih na skupen dohodek veliko večji vpliv dosežena cena sortimentov. Trg je iz leta v leto bolj nepredvidljiv in prav sonaravne oblike gozda omogočajo veliko boljšo odzivnost na trenutne tržne razmere in s tem zagotavljajo tudi bistveno višji dohodek za lastnika gozda.

Skoraj pri vseh obrazložitvah med ogledi gozdov (v vseh treh državah) je bilo izpostavljeno nezadovoljstvo z režimom gospodarjenja z rastlinojedo divjadjo – največkrat s srno. Povsod ugotavljajo prevelik vpliv rastlinojede divjadi na obnavljanje gozda – in to ugotavljajo v gozdovih v katerih je odvzem rastlinojede divjadi vsaj tri do štiri krat višji kot pri nas.

V državnih gozdovih na Bavarskem gospodarjenje z divjadjo načrtujejo in izvršujejo gozdarski operativci že kar nekaj časa. S soglasjem naravovarstvenih

institucij so številčnost rastlinojede divjadi uspeli znižati na stopnjo, ki omogoča obnavljanje nekaterih drevesnih vrst, ki jih divjad zelo rada je, tako da ograje okoli površin v obnovi niso več potrebne.

Med razlagami (tudi v zasebnih gozdovih) je bila večkrat izpostavljena kočljiva tema, da s prilivom cenejše delovne sile iz vzhoda upada kvaliteta izvedenih del v gozdovih. Vzrok je v piramidi izvajalcev za najeta dela v gozdu, v kateri so dejanski (neposredni) izvajalci na najnižji stopnički. Vmesni posredniki poberejo velik del zaslužka. Nezadovoljni z zaslužkom in brez pravega odnosa do gozda, ki jim je tuj, izvajalci dela slabo opravijo.

Pogosto se je pojavilo vprašanje o uporabljeni tehnologiji sečnje in spravila. Strojna sečnja se izvaja na pretežni površini gozdov v Nemčiji, tudi v kombinaciji s sonaravnim načinom gospodarjenja. Zanimiva pa je razlaga gozdarjev v območju Schwarzwalda, ki so poudarili, da se nikoli ne odločajo o tehnologiji sečnje brez podrobnega izračuna stroškov, glede na strukturo drevja za posamezen objekt ter trenutne tržne razmere, ki veljajo med izvajalci del v gozdu. V letošnjem letu ugotavljajo, da je strojna sečnja drevja debelejšega od 30 cm dražja v primerjavi s »klasično« metodo.

Gozdovi, ki smo jih obiskali, so certificirani (razen v Švici). Poudarili so, da je certifikat dobra podlaga tudi za pridobitev kakšne državne subvencije.

Zanimiv je bil tudi zelo sproščen in prijateljski odnos med študenti in profesorji. Na račun enih in drugih je v avtobusu pogosto »priletel« kakšen vic in vzdrževal prijetno vzdušje med dolgimi vožnjami. Na terenskih predstavitvah ni izostal nihče od študentov. Tudi zamujanja ni bilo. Po vsaki predstavitvi je sledila dolga razprava o predstavljenem gradivu, v kateri so se prisotni profesorji izredno trudili z razlagami. Vsako vprašanje s strani študentov je bilo enakovredno obravnavano in deležno odgovora. Odlična metoda za razčiščevanje nejasnosti.

Za zaključek je potrebno posebej poudariti, da so vsi predstavljalci gradiva na posameznih točkah poznali Slovenijo in pohvalili našo sonaravno usmerjenost. Vsi tudi poznajo prof. dr. Dušana Mlinška in prof. dr. Jurija Diacija. Gospod Briece de Turckheim naju je zadolžil, da obema posredujeva povabilo. Zelo si želi gostiti oba na svojem posestvu.

mag. H. ORŠANIČ,

Zavod za gozdove Slovenije, Območna enota Brežice, C. bratov Milavcev 61, 8250 Brežice

mag. J. ZAFRAN,

Zavod za gozdove Slovenije, Območna enota Sežana, Partizanska 49, 6210 Sežana